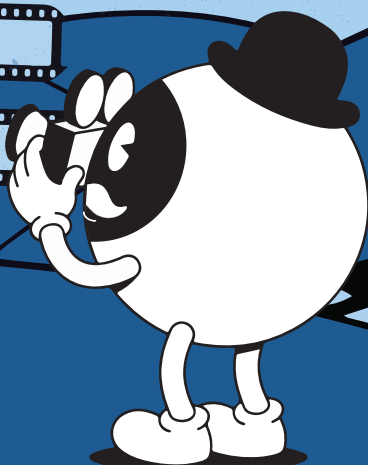
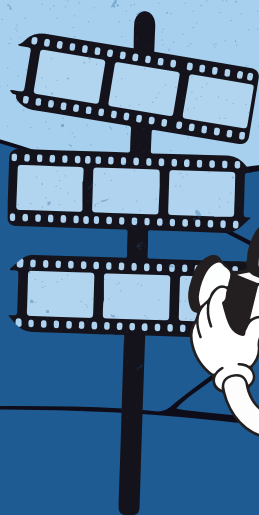
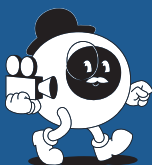

FILMSKI PUTOKAZI

- otkrij film kroz igru i maštu

Jelena Alpeza
Maja Radošević

FILMSKA
PISMENOST

Filmski putokazi

– otkrij film
kroz igru i maštu

Autorice

Jelena Alpeza
Maja Radošević

Izdavač

Hrvatski audiovizualni centar
Odjel za filmsku pismenost i razvoj publike
2026.

Za izdavača

Christopher Peter Marcich

Urednica

Ingrid Padjen Đurić

Grafička obrada i prijelom

Antonio Britvar

Fotografije

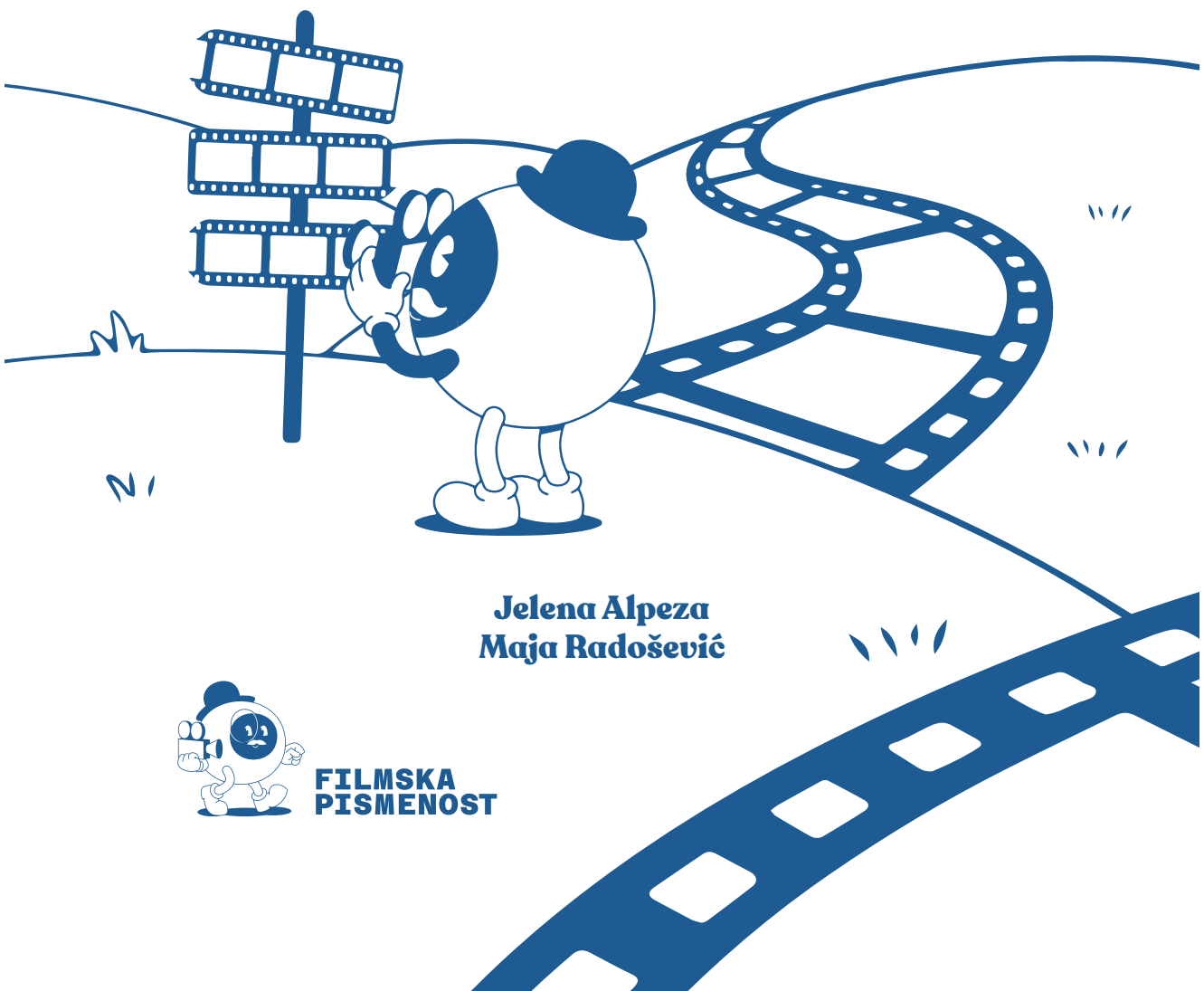
odgojiteljice i djeca Dječjeg vrtića Pčelica, Zagreb

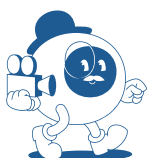
**Hrvatski
audiovizualni
centar**
Croatian Audiovisual Centre

FILMSKI PUTOKAZI

– otkrij film kroz igru i maštu

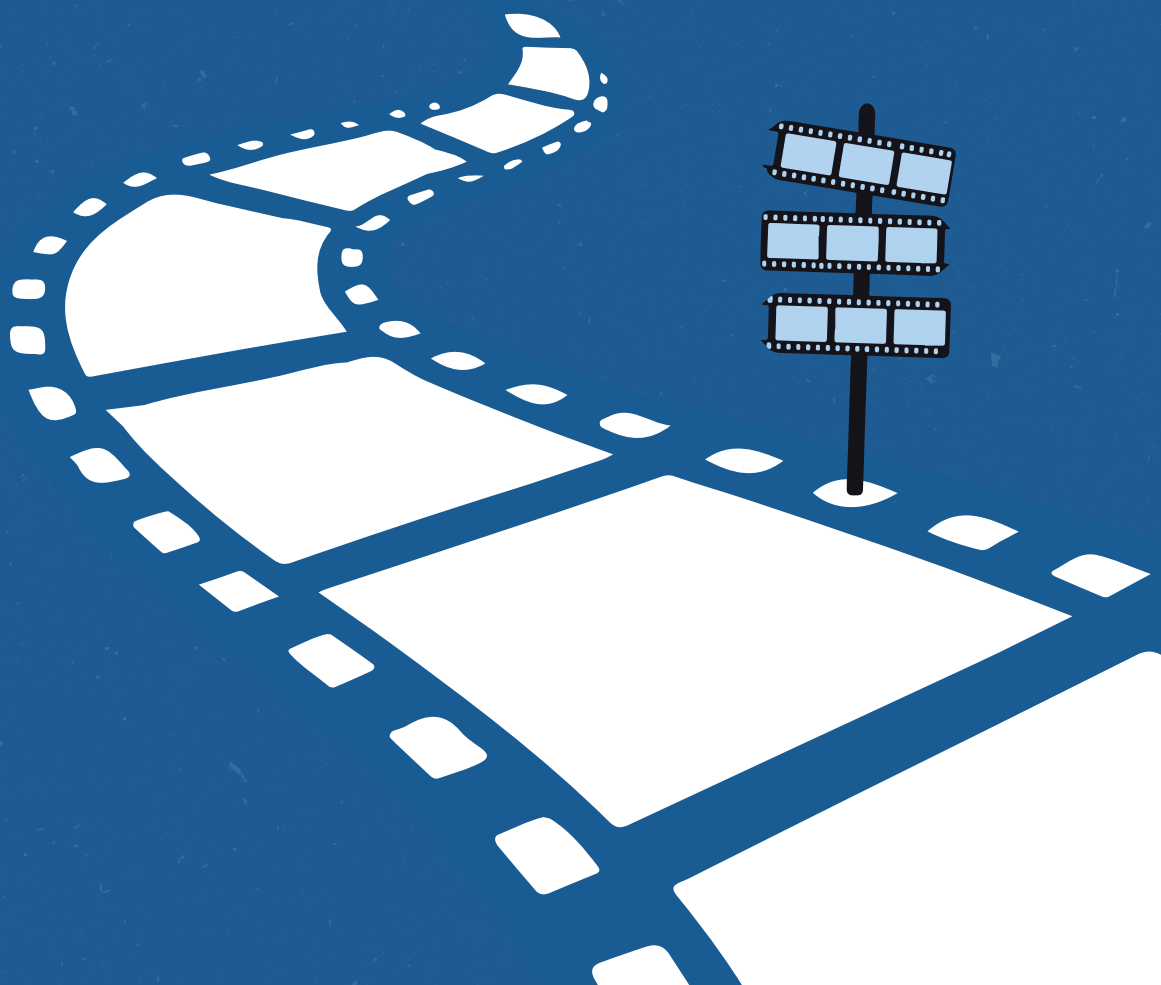

Jelena Alpeza
Maja Radošević

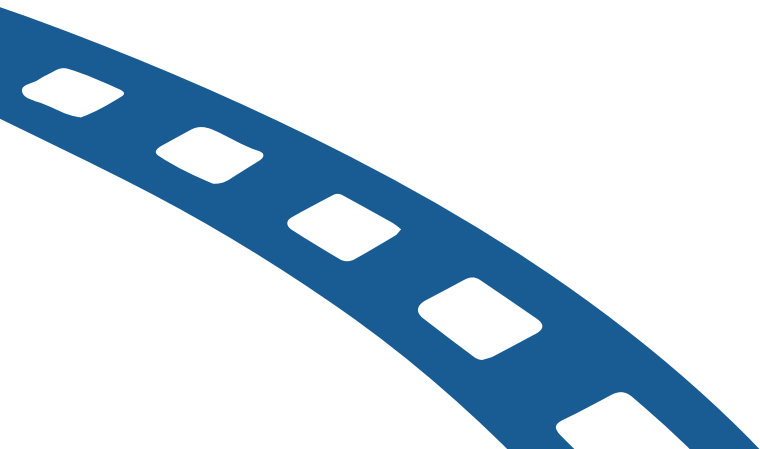

FILMSKA
PISMENOST

Sadržaj

Predgovor	4
1. Filmska pismenost i filmska kultura: osnovni pojmovi	7
1.1. Što je filmska pismenost	7
1.2. Razlika između gledanja i razumijevanja filmskog sadržaja	8
1.3. Filmska kultura kao dio filmske pismenosti	9
2. Percepcija i recepcija filmskih sadržaja djece rane i predškolske dobi	10
3. Kriteriji za odabir filmskih sadržaja i prijedlog filmova	13
4. Filmske aktivnosti u vrtiću	14
5. Primjeri odgojno-obrazovne prakse	15
5.1. Aktivnosti i priprema prije i nakon filmske projekcije	16
6. Zaključak	21
Literatura	22

Predgovor

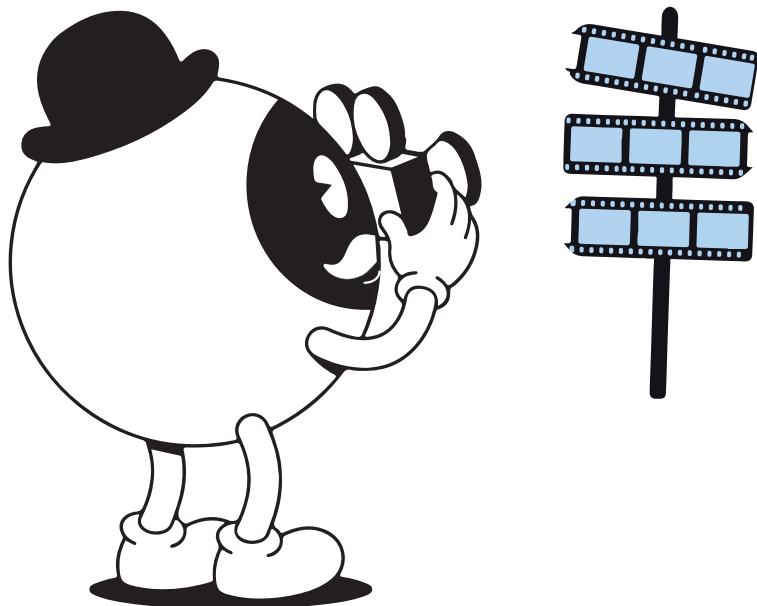
Filmska pismenost i kultura gledanja filma od najranije dobi predstavljaju temelj za razvoj osnovnih sposobnosti promatranja, razumijevanja i izražavanja kroz filmski jezik. Priručnik je nastao s ciljem da stručnjacima koji rade s djecom ponudi ideje za poticanje djece na aktivnu participaciju u filmskom svijetu.

Uloga odgojitelja i drugih stručnjaka je osigurati prilagođene filmske i medijske sadržaje koje potiču njihovu kognitivnu, emocionalnu i socijalnu inteligenciju te vizualnu percepciju.

Ovaj priručnik rezultat je znanja i iskustava autorica koje dugi niz godina rade na filmskoj pismenosti s djecom rane i predškolske dobi te kroz svoju praksu istražuju važnost filmske pismenosti u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju s naglaskom na razvoj filmskih i medijskih kompetencija, kritičkog promišljanja filmskih sadržaja, emocionalnu pismenost i kreativnih estetskih iskustava djece. Rad autorica temelji se na pretpostavci da je film jedan od dominantnijih medija suvremenog djetinjstva, a sustavno i metodički oblikovano filmsko obrazovanje važan dio kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

Nadamo se da će vam ovaj priručnik biti koristan u osmišljanju kreativnih aktivnosti u kojima ćete s veseljem i radoznalošću pristupiti gledanju kao i stvaranju filma.

Vaše autorice

1

Filmska pismenost i filmska kultura: osnovni pojmovi

Filmska pismenost je „sposobnost razumijevanja, analize i interpretacije filmskog jezika i specifičnih obilježja filma kao umjetnosti i medija (na razini oblika filmskog zapisa te na razini cjeline filmskog djela), kinematografije kao kulturne, socijalne i komunikacijske činjenice... također podrazumijeva vještine i sposobnost filmskog stvaralaštva“ (medijska-pismenost.hr). Prema *Prijedlogu kurikuluma za nastavu filmske umjetnosti* (HAVC, 2025: 20) filmska edukacija u RPOO-u podrazumijeva sustavno, razvojno primjereno dobi djece i metodički osmišljeno bavljenje filmom, a obuhvaća tri ključne dimenzije (tzv. 3K): kritičnost, kreativnost i kulturalnost. Danas govorimo o audiovizualnoj pismenosti jer se pojam filmske pismenosti proširuje i na druge vrste i oblike audiovizualnih medija (videoigre, TV serije i transmedijske formate). Filmska pismenost dio je šire teorije medijske pismenosti koja se odnosi na sposobnost razumijevanja, procjene i stvaranja medijskih sadržaja (Hobbs, 2011). Medijska pismenost bavi se svim oblicima i vrstama medija dok je filmska pismenost usmjerena na audiovizualno pripovijedanje i filmski jezik. Prema Bazalgette (2010) filmska pismenost podrazumijeva tri dimenzije: gledanje i analizu filmova, razumijevanje filmskog jezika i poruka te stvaranje vlastitih audiovizualnih sadržaja. U pedagoško-didaktičkom smislu zadatak odgojitelja/učitelja nije kod djece razviti tehničko filmsko znanje već pomoći im u prepoznavanju osnovnih elemenata radnje, emocija, zvuka i slike u filmu kako bi postali aktivni i kritički (su)dionik medijskog okruženja. Djeci rane i predškolske dobi treba pomoći u razumijevanju medijskih sadržaja, odgojno-obrazovni rad u kojem se koristi film kao didaktičko-pedagoški alat, podržava djetetov razvoj. Naracija u filmu, slika, glazba, pokret i boja pomaže u razumijevanju uzročno-posljedičnih veza, regulaciji emocija i stanja, potiče socijalni razvoj te podržava razvoj govora i pripovijedanja.

1.1. Što je filmska pismenost u ranoj i predškolskoj dobi?

Filmska pismenost u ranoj i predškolskoj dobi odnosi se na sposobnost djeteta da razumije, interpretira i stvara medijske i audio-vizualne sadržaje primjerene svojoj razvojnoj dobi. To nikako nije učenje o teoriji filma već postupno i razvojno primjereno upoznavanje s filmom kao sredstvom izražavanja, komunikacije, učenja i zabave. Poticanjem filmske pismenosti od najranije dobi razvijamo emocionalne kompetencije i socijalni razvoj, potičemo jezični razvoj, vizualnu percepciju i kreativnost, a ujedno pripremamo djecu za medijsko okruženje u kojem odrastaju u aktivne korisnike filmskih i drugih medijskih sadržaja.

Filmska pismenost u vrtiću odnosi se na:

- razumijevanje priče i emocija na filmu (djeca uče prepoznati likove, radnju, uzročno-posljedične veze i emocije).
- upoznavanje s osnovama filmskog jezika (slika, zvuk, glazba, boja, svjetlo).
- razvoj kritičkog pristupa prema sadržaju koji konzumiraju, gledaju kroz vođeni razgovor i analizu prije i nakon filma (*Što ti se svidjelo/nije svidjelo i zašto?, O čemu film govori?, Kako se lik osjeća?*)
- stvaranje vlastitih audio-vizualnih sadržaja (dramatizacije i igre uloga inspirirane filmom, stop animacija, izrada knjige snimanja, snimanje kratkih videa i sl.)
- medijsku i kulturnu dimenziju (upoznavanje s filmom kao sedmom umjetnosti kroz zajedničko i vođeno gledanje kvalitetnih dječjih filmova, posjetu kinima, festivalima te analizom i aktivnostima nakon projekcije i posjeta).

1.2. Razlika između gledanja i razumijevanja filmskog sadržaja

U ranoj i predškolskoj dobi djeca film doživljavaju uglavnom kroz osjetila i neposredne emocionalne reakcije. Kako bi mogli promišljati prikazani sadržaj i tumačiti ga ovisi o njihovoj razvojnoj dobi i zrelosti, ranijim iskustvima te podršci koju im pružaju odrasli (odgojitelji, roditelji) nužno je razlikovati pasivno gledanje filmskih sadržaja od aktivnog praćenja i razumijevanja radnje i značenja, važno je razlučiti gledanje od razumijevanja filmskih sadržaja.

Gledanje filmskog sadržaja je pasivan (participativni) proces tijekom kojeg dijete vizualno i slušno (auditivno) prati neki sadržaj bez dubljeg ulaženja i razumijevanja radnje, strukture i poruke filma. Karakterizira ga površno praćenje slika, zvukova i likova u filmu, eventualno neka emocionalna reakcija bez razrade i objašnjenja odrasle osobe, prepoznavanje likova i određenih situacija bez razumijevanja uzroka i percepcija filma kao izvora zabave. Iako djeca reagiraju na vizualne i zvučne elemente pažnja je fragmentirana, a razumijevanje površno i rascjepkano. Dijete može verbalizirati da mu je nešto smiješno ili tužno, ali ne može razumjeti ili objasniti što to znači za filmsku priču.

Razumijevanje pak je aktivan, kognitivni proces tijekom kojeg dijete povezuje elemente filmskog narativa, interpretira odnose između likova, uočava uzročno-posljedične veze i izražava mišljenje o pogledanom sadržaju. Tijekom ovog procesa, s djecom se razgovara i provode se aktivnosti prije kao i nakon projekcije filma kako bi potaknuli ovaj proces. Obilježja razumijevanja filmskog sadržaja su praćenje radnje, prepoznavanje i razgovor o emocijama i stanjima likova na filmu, postupno razlikovanje fikcije od stvarnosti (ovisno o dobi djece) te razgovor i tumačenje poruka i značenja filma. Djeca s kojima se radi na razumijevanju i analizi filma mogu verbalizirati radnju filma, izraziti što se dogodilo i zašto se dogodilo, poistovjetiti se s likovima i percipirati kako se osjećaju. Uloga odgojitelja/ učitelja je ključna jer djeca ne mogu spontano i samostalno prijeći na razinu razumijevanja filmskog sadržaja bez vođenog pristupa i strukturiranih, razvojno primjerenih aktivnosti. Ključne pedagoške strategije u radu s djecom su razgovor prije i nakon projekcije s ciljem povezivanja događaja, radnje i emocija, postavljanje otvorenih pitanja tijekom gledanja filma kojima se usmjerava pažnja djece, kreativne aktivnosti nakon projekcije za rekonstrukciju značenja kao što su crtanje filmskih scena, dramatizacija filmske priče te poticanje kritičkog mišljenja kroz usporedbu sadržaja (film i knjiga, dvije verzije priče).

Ključne razlike:

- **gledanje:** pasivno, perceptivno, fokus na slike i zvuk, emocionalne reakcije bez interpretacije i analize, zabava, bez posredovanja odrasle osobe.
- **razumijevanje:** aktivno, kognitivno, fokus na odnose i priču, interpretacija radnje, namjera i emocija, učenje i kritičko mišljenje kroz kreativno stvaralaštvo i prerađu, pedagoško vođenje.

1.3. Filmska kultura kao dio filmske pismenosti

Film je, uz književnost, kazalište i druge vizualne umjetnosti dio suvremene kulture. Kako bismo mogli razumjeti i biti u stanju kritički interpretirati filmski sadržaj koji smo gledali potrebno nam je filmsko obrazovanje. Važan dio filmskog obrazovanja je filmska kultura. Razumijevanja medija nema bez razvijanja filmske kulture te aktivne i promišljene recepcije filma. Film, kroz osnovne elemente filma koji se obrađuju s djecom rane i predškolske dobi (kadar, montaža, zvuk, glazba, boja), dobiva svoj puni smisao tek kad djeci kao gledatelju približimo osnovne elemente filmskog jezika te kulturni i povijesni kontekst. Bez poznavanja filmskih žanrova, filmskog jezika, estetskih i narativnih elemenata filma, iskustvo filma ostaje površno, plitko. Filmska kultura nudi taj okvir razumijevanja i obrade filma u širem, obrazovnom kontekstu.

Filmsku kulturu definiramo kao skup znanja i iskustva koji omogućuje dublje vrednovanje i razumijevanje filma kao umjetničkog, društvenog i komunikacijskog alata, a uključuje naviku vođenog gledanja filmova uz roditelje ili druge odrasle osobe u vrtiću, ali i kod kuće, odlazak u kino, razgovor o filmu, poznavanje filmske povijesti i kinematografije, emocionalne i estetske osjetljivosti kao i vrednovanja filmskog stvaralaštva. Kroz filmsku kulturu gradimo odnos prema filmu kao kulturnoj vrednoti, a ne samo zabavi. Filmska kultura u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju važna je jer čini gledatelja svjesnijim medijskog okruženja, a film se ne percipira samo kao izvor zabave već kao umjetnost i dio kulturne prakse. Inicijative i institucije poput Hrvatskog audiovizualnog centra promoviraju filmsku pismenost i filmsku kulturu kroz obrazovne programe, radionice, edukacije i publikacije na svojoj stranici Filmska pismenost čime ujedno pomaže odgojno-obrazovnim djelatnicima različitim edukativnim resursima i izborom filmova. Izazovi u radu s djecom rane i predškolske dobi na području filmskog obrazovanja su višestruki. Javlja se potreba za formalnim obrazovanjem odgojno-obrazovnih djelatnika kao i metodička i institucionalna podrška, prevladavanje navike površnog i brzog konzumiranja medijskih sadržaja, potreba za dostupnošću kvalitetnih filmskih sadržaja primjerenih djeci rane i predškolske dobi i sustavna integracija filmske kulture u odgojno-obrazovni proces uz odgovarajuću institucionalnu podršku i pedagoške, razvojno primjerene resurse.

2. Percepcija i recepcija filmskih sadržaja djece rane i predškolske dobi

Način kojim djeca rane dobi percipiraju, tumače te vrednuju filmske i druge medijske sadržaje važna je spoznaja odgojiteljima/učiteljima i roditeljima jer time jasnije uočavaju njihov učinak na djecu. [David Buckingham \(2003\)](#) naglašava da djeca nisu samo pasivni, već aktivni primatelji poruka te smatra da je ključan element kvalitetne medijske pedagogije podrška djeci u dekonstrukciji filmskih sadržaja, moderiranju tijekom gledanja te raspravu o filmskom sadržaju. To razumijevanje pomaže svim dionicima odgoja i obrazovanja odabrati kvalitetan sadržaj, obzirom na djetetovu dob, koji je najbolji za njegov razvoj filmske pismenosti i kulture. Djeca rane i predškolske dobi često doslovno shvaćaju ono što vide na ekranu jer u toj dobi nemaju razvijenu kognitivnu sposobnost za distanciranje i razumijevanje filmske simbolike. Za njih je emocija ili doživljaj koji proživljava filmski lik stvaran. Djeca primarno prate akciju, a ne na uzrok dok im razumijevanje uzročno-posljedičnih veza još nije u potpunosti razvijeno. Znajući ove teorijske osnove odgojitelj/učitelj može pažljivo odabirati, dozirati te analizirati ponuđene filmske sadržaje. To je neizostavni dio filmske kulture u vrtiću. Bez razumijevanja djetetove percepcije moguće je nenamjerno izložiti djecu sadržajima koja oni nisu u stanju u potpunosti razumjeti.

2.1. Razvojne faze djeteta važne za razumijevanje filmskog sadržaja

Dijete u svojoj ranoj fazi razvoja stvarnost doživljava perceptivno i senzorno. Podsjetimo se [Piagetove teorije kognitivnih stupnjeva razvoja \(1970\)](#) po kojoj je razvoj postupan i odvija se u fazama. U predoperacijskoj fazi, dob od druge do sedme godine, dijete ima osljedične odnose. Djeca rane i predškolske dobi zbog razvojnih karakteristika teško razlučuju fikciju od stvarnosti, a filmsku radnju percipiraju linearno. Dijete se lako emotivno povezuje i identificira s filmskim likom i njegovim stanjima. Umjerena vizualne i zvučne elemente u filmu, izraženije reagiraju kod naglih promjena zastrašujućih likova, glasnih i prijetećih zvukova, jarkih te prenaplašenih boja. Djeca se intenzivno identificiraju s filmskim likovima te im lako mogu postati uzori. Američki psiholog [Jerome Bruner](#) iznosi tezu da djeca uče kroz vizualne poticaje te kroz akciju, odnosno djelovanjem što objašnjava njihovu snažnu reakciju za pokretom i vizualnim podražajima ([1961](#)). Zbog toga je važno birati sadržaje s pozitivnim, prosocijalnim uzorima koji promiču suradnju, empatiju i snalažljivost, izbjegavajući likove koji problem rješavaju agresijom ili manipulacijom. Uključivanjem ove teorijske osnove u priručniku odgajatelj/učitelj dobiva jasniju sliku zašto su pažljiva selekcija filmova: kvaliteta, trajanje, doziranje i naknadna rasprava neizostavni dio filmske kulture u vrtiću. Bez razumijevanja djetetove percepcije, lako je nesvjesno izložiti djecu sadržajima koje ne mogu adekvatno obraditi. Odabir filmova ne proizlazi samo iz djetetovih interesa, nego iz promišljanja stručnjaka o ponudi zabavnog, ali i edukativnog sadržaja.

2.2. Recepcija filmskih sadržaja po žanrovima

Recepcija se odnosi na emocionalnu i kognitivnu obradu primljenog sadržaja. Dječja recepcija filmskih sadržaja u ranoj i predškolskoj dobi snažno ovisi o žanru, filmskom narativu, jasno prikazanom emocijama likova te vidljivim uzročno-posljedičnim vezama. Složeniji filmski narativi su djeci teže razumljivi i u razumijevanju im je potrebna pomoć roditelja, odgojitelja/učitelja tijekom zajedničkog gledanja filma. Uloga roditelja, odgojitelja/učitelja je ključna u kontrolirati sadržaja koja djeca konzumiraju. Dobno neprimjereni sadržaji mogu izazvati strahove i anksioznost jer djeca nemaju dovoljno razvijene mehanizme za samoregulaciju intenzivnih negativnih emocija i mogu snažno emocionalno reagirati na filmski narativ.

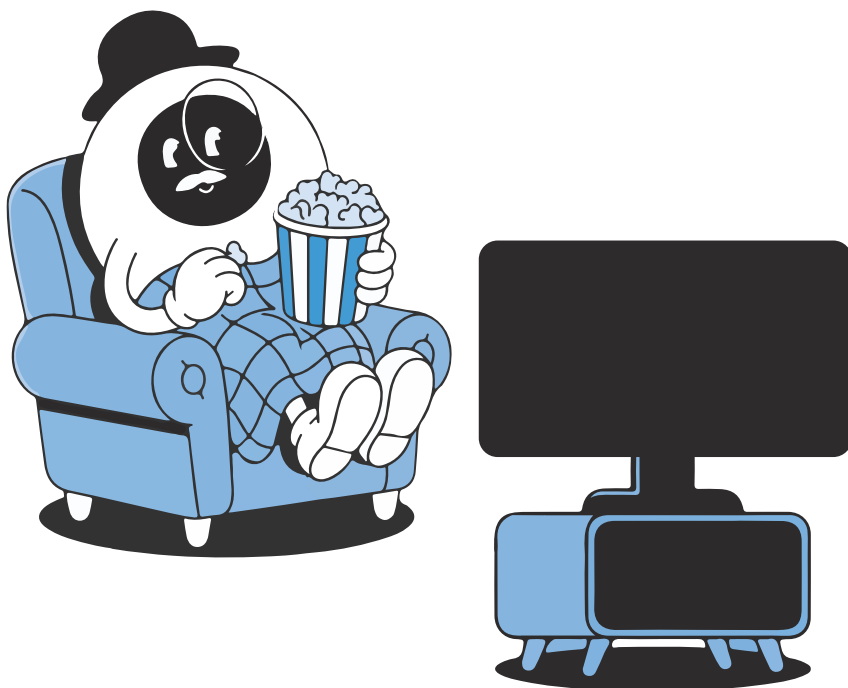
Filmska umjetnost, kao kompleksan vizualni medij, djeluje na dijete rane i predškolske dobi drugačije nego na odraslog gledatelja. Dječja recepcija je emocionalna, neposredna i doslovna. Razlikovanje žanrova ključno je za odgojitelja/učitelja i roditelja jer svaki žanr od animiranih, igranih, dokumentarnih pa do eksperimentalnih filmova potiče specifične kognitivne i emocionalne reakcije, oblikujući tako djetetovo razumijevanje filmskog jezika.

Animacija je najprirodniji i najpopularniji žanr u dječjoj recepciji jer su vizualno privlačni, dinamični, potiču maštu i kreativnost. Važni su u prepoznavanju i razumijevanju emocija te povezivanja vlastitih emocionalnih stanja sa stanjem omiljenih likova. Animirane likove djeca često oponašaju, postaju im uzori, motiviraju ih. Dječja percepcija u preoperativnoj fazi lako prihvaća fantastično jer životinje mogu govoriti, predmete se kretati, a zakone fizike ne postoje. Animirani lik bilo crtež ili lutka djeci pruža emocionalnu sigurnost te omogućava im obradu kompleksnih tema (poput straha, gubitka, ili ljutnje) u sigurnom, distanciranom okruženju. Recepcija animiranog filma vizualno je vođena. Dijete se fokusira na jarke boje, izražajnost pokreta i opću atmosferu, sama naracija je u drugom planu. Animacijske tehnike: klasična 2D, stop-animacija, 3D animacije potiču različite doživljaje i reakcije kod djeteta. Klasična animacija od ranijih ručno crtanih likova pa do današnjih računalnih pomažu djeci u razumijevanju kompozicije, boje, ritma, razvijaju sposobnost analize vizualnog sadržaja. Dinamika i brzina sekvenci pomažu u zadržavanju koncentracije. Crtani likovi su često pojednostavljeni te se djeca s njima lakše povezuju te bolje prepoznaju i razumiju emocije koju likovi prenose. Stop-animacija potiče radoznalost jer djeca promatraju kako statični predmeti mogu oživjeti, potiče maštu i djeci ostavlja mogućnost za kreiranje vlastitih priča i filmova. Ova animacijska tehnika djeca pruža mogućnost da i sami pokrenu željeni predmet ili igračku. Stop-animacija je sinteza različitih umjetnosti. Potiče maštu, strpljenje, upornost, trud, promišljanje o detaljima, razvija finu motoriku, potiče digitalni i filmsku pismenost.

Recepcija **igranog filma** je kognitivno zahtjevnija. Budući da se prikazuju stvarni ljudi i okruženja djetetu je teže uspostaviti distancu. Igrani filmovi imaju snažan potencijal za modeliranje ponašanja. Djeca se intenzivno identificiraju s filmskim protagonistima i njihove reakcije mogu postati obrasci za socijalno učenje (empatija, nenasilno rješavanje sukoba). Igrani film može zbuniti dijete u razlučivanju fikcije i realnosti. Dijete rane i predškolske dobi može stvarno vjerovati da je događaj prikazan na ekranu stvaran, što zahtijeva strogu kontrolu tempa i sadržaja. Ako je igrani film s previše akcije ili zastrašujućih scena, to može dovesti do preopterećenja i anksioznosti zbog nemogućnosti emocionalnog razumijevanja. Ključ uspješne recepcije igranog filma leži u pedagoškoj pripremi i naknadnoj raspravi u kojoj odgojitelj/učitelj, roditelj pojašnjava razlike fikcije i stvarnosti.

Dokumentarni film služi kao izravni alat za razvijanje spoznajne radoznalosti. Djetetova recepcija svijeta koji ga okružuje temelji se na interesu za zbilju, životinje, prirodu, druge kulture. Kroz pažljivo odabrane, kratke dokumentarne filmove dijete uči da je ono što vidi stvarno. Dokumentarni filmovi se djeci prikazuju u edukativne svrhe, ali je važno odabirati u skladu s dobi. Kod dugih ili sporih dokumentarnih filmova, djetetova pažnja će brzo opadati. Vizualno privlačni sadržaji (npr. o životinjama) popraćeni mirnim i narativnim glasom i jednostavnijim činjenicama, omogućuju uspostavljanje temelja za razumijevanje razlike između informativnog i narativnog sadržaja.

Eksperimentalni film potiče estetske osjetljivosti i vizualnog istraživanja. Iako se rijetko koristi, pažljivo odabrani eksperimentalni i apstraktni filmovi značajni su za djetetovu recepciju u estetskom i istraživačkom smislu. Eksperimentalni film nema klasičnog narativa pa time dijete ne prati priču i može se lakše fokusirati na filmske elemente: boju, ritam, pokret i zvuk. Ovaj žanr potiče dječju originalnost i likovnu kreativnost. Odgojitelj/učitelj može koristiti ovakve filmove za postavljanje pitanja: *Koju si boju osjetio/la? Kakav je bio ritam? Brz ili spor?* te brojna druga. Time se djecu potiče na razmišljanje te razumijevanje da film ne mora biti samo slikama ispričana priča.

3

Kriterij za odabir filmskog sadržaja

Film djeluje kao poticaj za razvoj mišljenja, mašte, jezika i socijalnih vještina, a može postati i vrijedan alat za razgovor o osjećajima, odnosima i svakodnevnim situacijama (Buckingham, 2003). Odabir filmskog sadržaja treba prvenstveno prilagoditi dobi i razvojnim potrebama djeteta pri čemu treba s naglaskom na trajanje filma i filmski narativ. Preporučuje se smirenija glazba, umjereni zvučni efekti te vizualno nenametljive boje, jer djeca u ovoj dobi intenzivno reagiraju na prebrze ili prenapregnute podražaje (Potter, 2016). Kvalitetan film može poticati maštu, kreativnost, verbalno izražavanje, socijalnu interakciju te razumijevanje jednostavnih uzročno-posljedičnih veza. Likovi trebaju biti pozitivni, emocionalno dostupni, jasne interpretacije što djetetu olakšava poistovjećivanje i razvoj empatije (Wilson, 2008). Roditeljima i odgojiteljima/učiteljima važno je voditi računa o preporučenim dobnim oznakama filmskih sadržaja. Prema Zakonu o audiovizualnim djelatnostima (2024), kategorizacija audiovizualnih sadržaja obvezna je radi zaštite djece, a pružatelji usluga dužni su jasno označiti preporučenu dob. Dobne oznake važan su vodič pri procjeni mogućih rizika u sadržaju, poput nasilja, emocionalno zahtjevnih scena ili neprimjerenog jezika.

Pravilnik o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima (2022) naglašava odgovornost roditelja za nadzor audiovizualnih sadržaja koje dijete konzumira, dok odgojitelji i učitelji imaju obvezu birati sadržaje koji doprinose odgojno-obrazovnim ciljevima i sigurnosti djece. Pri procjeni primjerenosti filmova korisno je uzeti u obzir i dodatne kriterije (Cordes, Miller, 2000; Hobbs, 2011):

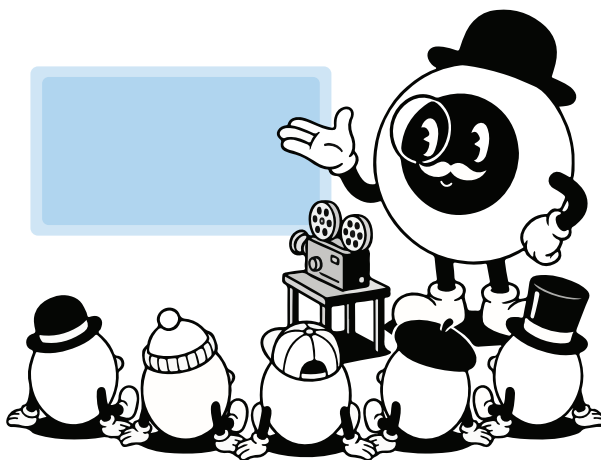
- moralne i socijalne poruke filma (empatija, suradnja, nenasilno rješavanje sukoba),
- estetsku kvalitetu i originalnost,
- kulturnu raznolikost i inkluzivnost,
- mogućnost poticanja razgovora i kritičkog mišljenja kod djece,
- emocionalnu osjetljivost djeteta, ne samo formalnu dobnu preporuku.

Pažljivo odabran filmski sadržaj može postati snažan alat u odgoju i obrazovanju, podržavajući cjelovit razvoj djeteta i stvarajući temelje za odgovorno i kritičko korištenje medija.

4

Filmska kultura u vrtiću

Uvođenje filmske kulture u vrtić predstavlja važan doprinos cjelovitom razvoju djeteta u kontekstu suvremenog medijskog okruženja. Film je medij koji omogućuje djeci ulazak u svijet umjetnosti i kulture na način koji je blizak njihovoj prirodi, a istovremeno ih priprema za odgovorno sudjelovanje u medijski bogatom društvu. Djeca od najranijeg djetinjstva ulaze u svijet vizualnih medija te je nužno pružiti im kvalitetne poticaje za razumijevanje, interpretaciju i kreativno korištenje toga medija. Kao umjetnička i kulturna forma film može biti poticajan u dječjem izričaju, stjecanju novih iskustva i različitih perspektiva. Pedagoška vrijednost filma je njegova mogućnost integracije različitih senzoričkih poticaja. Kroz filmske projekcije te aktivnosti prije i nakon gledanja filma, djeca se uče promišljati o likovima, situacijama i moralnim dilemama likova, povezivati viđeno s vlastitim iskustvima te izražavati svoje mišljenje i osjećaje. Filmska kultura u vrtiću obuhvaća tri ključne dimenzije: gledanje kvalitetnih i razvojno primjerenih filmskih sadržaja, razumijevanje i interpretaciju filmskih elemenata (likovi, emocije, prostor, vrijeme, radnja, stvaranje, odnosno dječju produkciju jednostavnih audiovizualnih sadržaja kroz simboličku igru, dramske situacije i multimedijske alate). Ovaj se *pristup temelji na načelima Kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* koji naglašava integrirano učenje te "kreativno izražavanje ideja, iskustava i osjećaja djece u raznim umjetničkim područjima i izražajnim medijima" (MZO, 2015, 27) te aktivnu ulogu djeteta u procesu učenja.

5

Primjeri odgojno-obrazovne prakse

Odgojitelj ima važnu ulogu u izboru filmova. Stvaranjem poticajnog prostorno-materijalnog okruženja te ponudom materijala osmišljavanjem pedagoški i razvojno primjerene odgojno-obrazovne aktivnosti prije i nakon projekcije. Djeca rane dobi uče iskustveno. Odgojitelj i drugi stručni suradnici u suradnji s roditeljima, lokalnom zajednicom i udrugama koje promiču filmsku kulturu, stvaraju poticajne uvjete za filmsko obrazovanje i razvoj filmske pismenosti djece rane i predškolske dobi. U našoj praksi vrijednim se pokazalo dugogodišnje sudjelovanje u projektu *Vrtić u kvartovskom kinu*, Udruge Sedmi kontinent. Filmske projekcije u vrtiću te organizirani odlasci djece, roditelja i odgojitelja u kino predstavljaju važan segment u odgajanju buduće filmske publike i razvoju filmske kulture od najranije dobi. Takvim zajedničkim angažmanom svih dionika film postaje važan odgojno-obrazovni alat. Film potiče djecu na istraživanje, promišljanje, planiranje, suradnju, kreativno izražavanje čime pridonosi razvoju filmske i medijske pismenosti. Ciljevi koje si postavljamo su razumijevanje filmskog sadržaja te aktivno i kreativno izražavanje uz očekivane ishode:

- **kognitivni razvoj** – dijete će razviti sposobnost praćenja i razumijevanja radnje filma, prepoznavanje uzročno-posljedičnih veza te logičkog mišljenja
- **bogaćenje rječnika** – dijete će usvojiti nove pojmove povezane s filmom
- **socio-emocionalni razvoj** – dijete će moći prepoznavati, imenovati i izražavati emocije likova te povezivati ih sa svojim iskustvima i emocionalnim stanjima, surađivati te uvažavati mišljenja drugih
- **vizualna percepcija** – dijete će moći uočavati vizualne elemente filma (detalje, boju, perspektivu, pokret, vizualne promjene koje se događaju tijekom izmjene kadrova).
- **filmska, medijska i digitalna pismenost** – dijete će razumjeti i prepoznati osnovne elemente filmskog jezika, filmskog sadržaja i steći osnovne digitalne vještine za primjereno korištenje digitalnih tehnologija
- **razvoj pažnje i koncentracije** – dijete će moći zadržati fokus i pratiti radnju filma

Pri izboru filmova za djecu rane i predškolske dobi potrebno je voditi računa o trajanju i ritmu filma, jasne structure, bez naglih prijelaza i zastrašujuće prizore te nasilnih sadržaja i vizualne jasnoće, različitih žanrova. Važno je također razmišljati i drugim vrijednostima kojima film doprinijeti, a to je poticanje dijaloga, moralnih pitanja, empatija, suradnja, teme bliske dječjem iskustvu životu (prijateljstvo, obitelj, vrtić, priroda, briga za druge).

5.1. Aktivnosti i priprema prije i nakon filmske projekcije

Priprema djece prije filmske projekcije ključna je za aktiviranje njihove pažnje, predznanja i emocionalne spremnosti. Odgojitelj provodi aktivnosti prije odabranog filma razgovor u kojima djecu ukratko uvodi u temu filma sa svrhom predstavljanja glavnog lika/likova, najavu elemenata na koje trebaju obratiti pozornost radi boljeg razumijevanja samog filmskog narativa. Djecu se priprema i za atmosferu prije, tijekom i nakon filmske projekcije (zamračen prostor, veliki ekran, neometanje svojim ponašanjem druge kino publike i drugo) bilo da se radi o projekciji u vrtiću ili ukloni dvorani.

Autorica fotografije:
odgojiteljica J. Alpeza, DV Pčelica

Autorica fotografije:
odgojiteljica M. Radošević, DV Pčelica

1. aktivnost: Čiji je ovo zvuk?

Cilj aktivnosti prije projekcije je prepoznavanje zvuka kao filmskog elementa.

Tijek aktivnosti:

prije gledanja filma odgojitelj razgovara s djecom o zvukovima *Što je zvuk? Što sve može proizvesti zvuk?* Prije samog gledanja filma postavlja im pitanja *Prije nego što pogledamo animirani film, hoćemo pokušati sami proizvesti zvukove? Možemo li svojim tijelom proizvesti zvuk? Pokušajmo.* Zajedno proizvode zvukove. Odgojitelj zatim djecu uvodi u razgovor o zvukovima u animiranim filmu *Kad bi glavni lik u filmu sretan kako bi zvučao? Kakav bi bio zvuk ako je tužan i plače?* U slučaju da film ima neke izraženije zvučne efekte (jaka kiša ili grmljavina, sirena i sl.) ili glazbenu podlogu ova aktivnost djecu može primiti na fokusirano slušanje. Zatim slijedi projekcija odabranog filma. Nakon projekcije odgojitelj potiče razgovor o filmu, izražavanje dojmova, razumijevanje radnje, odnosa i emocionalnih stanja likova, analiziranje problema i prikazanih rješenja, ideje o mogućim drugačijim rješenjima. Mogu se pripremiti različite aktivnosti kako bi djeca svoje dojmove mogli interpretirati po osobnom afinitetu (glazbene interpretacije, likovno izražavanje, dramske igre, simbolička igra i drugo). Odgojitelj dokumentira dječje izjave.

Aktivnost nakon projekcije:

odgojitelj djecu poziva u krugu i predstavlja im pravila igre. Djeca sjede u krugu zatvorenih očiju dok odgojitelj proizvodi zvukove jednostavnim predmetima/igračkama iz vrtićkog okruženja (kocke, bočice s pijeskom/rižom, zvečke, autić koji proizvode specifičan zvuk, ključevi i drugo.) koje je ranije razmjestio po prostoru. Djeca pokušaju pogoditi što je proizvelo zvuk te pronaći predmet/igračku. U nastavku igre djecu se može podijeliti u dvije skupine. Prva skupina proizvodi zvukove izabranih predmeta te ih skriva, dok druga skupina pokušava pogoditi što je proizvelo zvuk te predmete traže. Skupine potom zamjenjuju uloge.

Autorica fotografije:
odgojiteljica J. Alpeza, DV Pčelica

2. aktivnost: Kadar koji pamtim

Cilj aktivnosti prije projekcije je razumijevanje koncepta perspektive (kuta snimanja) te uočavanje kako promjena kuta snimanja utječe na veličinu i moć objekta/lika te mijenja naš doživljaj objekta, što je osnova kadra. Također djecu se priprema za razumijevanje kako promjena perspektive mijenja naš doživljaj objekta/lika, što je osnova kadra. Ova aktivnost uvodi djecu u filmski jezik kroz vlastito tjelesno iskustvo što je idealna priprema za analizu kadrova u kasnijoj aktivnosti.

Autor fotografije: L.V., 3,8 god.

Autor fotografije: K.J., 4,6 god.

Autor fotografije: L.P., 6 god.

Potrebni materijali: velika igračka, mobitel ili tablet, stolac.

Tijek aktivnosti prije projekcije:

odgojitelj postavlja odabranu igračku na sredinu prostora (stola ili tepiha). Djeci postavlja pitanje *Je li naš glavni lik velik ili mali? Plašiti li vas? Zbog veza?* Nakon toga odgojitelj djeci daje uputu da legnu na pod te gledaju igračku odozdo. Postavlja pitanja: *Kako sada lik izgleda? Izgleda li veći? Moćniji? Viši od nas? Plaši li vas?* Odgojitelj zamoli djecu da se popnu na stolac uz njegovu pomoć te da sad pogledaju igračku odozgo. Postavlja im pitanja: *Kako vam lik sada izgleda? Manje? Slabije? Opasno? Zašto?* Odgojitelj ili netko od djece fotografira sve faze ove aktivnosti. Fotografije se prenose na računalo. Fotografije će djeca nakon projekcije s odgojiteljem pogledati te uspoređivati s kadrovima filma sličnih perspektiva.

Autorica fotografije: odgojiteljica
M. Radošević, DV Pčelica

Autor fotografije:
L.P., 6,6 god.

Aktivnost nakon projekcije filma:

cilj ove aktivnosti je razvijanje svijesti o tome što je kadar, povezivanju vizualnog doživljaja (boje, lik, kut snimanja) s emocionalnim iskustvom (Koji si kadar uočila/o i izdvojila/o bi iz filma? Zašto si upamtila/o upravo taj kadar?) te poticanje na izražavanje vlastitog doživljaja kroz odabranu likovnu, fotografsku ili drugu formu.

Potrebni materijali: veliki papiri, tempere/vodene boje ili paste, fotoaparat ili mobilni telefon za realizaciju aktivnosti.

Tijek aktivnosti:

nakon projekcije filma odgajatelj započinje raspravu pitanjima: Koji biste prizor iz filma posebno izdvojili? Zašto? Koji lik iz filma vam je zanimljiv? Zbog čega? Možete li ga opisati? Odgojitelj na tabletu/laptopu prikaže snimljene fotografije snimljene prije projekcije te ih uspoređuju sa sličnim kadrovima u filmu. Poticajnim pitanjima odgojitelj potiče na razgovor o emocijama koji su pojedini prizori izazvali. U nastavku aktivnosti se djeci ponudi unaprijed pripremljen likovni materijal. Kadar koji ih se najviše dojmio likovno prenose na papir. Naglasak je na osjećaju boji te perspektivom koji dominiraju kadrom. Djeci se mogu ponuditi mobiteli ili fotoaparati kako bi mogli fotografirati ekspresije lica ili pokret tijela lika u kadru koji ih se osobito dojmio. Po završetku aktivnosti odgajatelj izlaže dječje radove redoslijedom koje oni određuju, a vezani su uz filmski narativ.

Autor fotografije i crteža: F.G., 6.5 god

3. aktivnost: *Moj prvi film (GIF/stop-animacija)*

Cilj aktivnosti je djeci prikazati osnovni princip tehnike stop-animacije, a to je niz statičnih crteža ili fotografija koje brзом izmjenom stvaraju iluziju pokreta.

Potrebni materijali: optičke igračke (flipbook, thaumatrope, zoetrope, phenakistoscope), karton, drveni štapići, ljepilo, papirnati blokovi, olovke ili flomasteri.

Autorica fotografija: odgojiteljica J. Alpeza, DV Pčelica

Tijek aktivnosti prije projekcije:

odgojitelj djeci ponudi različite optičke igračke te ih potiče na manipulaciju. Pitanjima ih potiče na verbalizaciju, promišljanje i zaključivanje kako se statičan predmet/crtež može pokrenuti, a lik oživjeti. Djeci se ponude unaprijed pripremljeni materijali te ih zajedno izrađuju optičke igračke po izboru. Nakon završene aktivnosti slijedi demonstracija igračke koja manipulacijom prikazuje pokret.

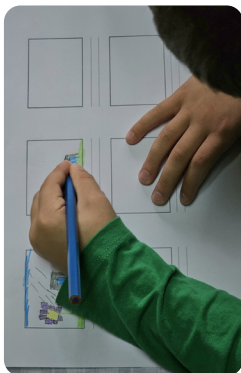
Aktivnost nakon projekcije filma:

cilj aktivnosti je razumijevanje procesa tehnike stop-animacije koja se sastoji od niza statičnih kadrova (sličica) koji se snimaju uz minimalno pomicanje kako bi se stvorila iluzija pokreta.

Potreban materijal: mobitel/tablet, stativ, aplikacija (*Stop Motion Studio*, *GIF Maker* i sl.), predmeti i igračke po izboru, plastelin

Tijek aktivnosti:

odgojitelj djeci daje uputu kako se uz pomoć mobitela/tableta može snimiti vlastiti film, a za to im je potrebna ideja, priča (knjiga snimanja), odabran predmet/igračka, figura napravljena od plastelina, željena pozadina itd. Pojašnjava djeci tehniku stop-animacije te demonstrira postupak snimanja uz pomoć odabrane aplikacije (*Stop Motion Studio*, *GIF Motion* ili druge) uz minimalno pokretanje. Podsjeća ih na strpljenje i minimalne pomake predmeta prilikom fotografiranja. Uz pomoć odgojitelja djeca postavljaju stativ i mobitel, a zatim odabrani predmet/igračku fotografiraju po vlastitoj zamisli. Djeca mogu raditi individualno ili u paru. Ova aktivnost potiče na strpljenje, preciznost potrebnu za stvaranje filmova u tehnici stop-animacije te razumijevanje kako nastaje iluzije pokreta. Po završetku aktivnosti pogledaju se svi snimljeni materijali te djeca izražavaju svoje mišljenja o samoj aktivnosti, dojmovima o svim filmovima i razmjenjuju iskustva o timskom radu.

Autorica fotografije:
odgojiteljica J. Alpeza, DV Pčelica

Autor fotografije:
Dž.Dž., 6,7 god.

Isječak iz filma Čestitka,
M. Radošević, DV Pčelica

Zaključak

Filmska pismenost i filmska kultura predstavljaju esencijalnu komponentu kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Sustavna integracija filmskog obrazovanja temeljena je na spoznaji da je film dominantan medij suvremenog djetinjstva te da su djeca aktivni primatelji vizualnih poruka. U svojoj suštini, filmska pismenost je sposobnost razumijevanja, analize i interpretacije filmskog jezika, a proširuje se na audiovizualnu pismenost koja obuhvaća sve medijske formate. U pedagoškom smislu, cilj nije učenje tehničke teorije, već pomaganje djeci u prepoznavanju osnovnih elemenata radnje, emocija, zvuka i slike kako bi postali aktivni i kritički (su)dionici medijskog okruženja.

Ključni pedagoški imperativ proizlazi iz razvojne specifičnosti percepcije: zbog predoperacijske faze razvoja (prema Piagetu), djeca film percipiraju doslovno, globalno i senzorno, pri čemu je emocionalna reaktivnost intenzivna, a razlikovanje fikcije od stvarnosti otežano. Lako se emotivno povezuju i intenzivno identificiraju s filmskim likovima, koji im postaju uzori, pa je etički imperativ birati sadržaje s pozitivnim, prosocijalnim modelima ponašanja. Nužno je stoga razlikovati pasivno gledanje (površno praćenje slika i zvuka) od aktivnog razumijevanja (kognitivna obrada, interpretacija narativa i emocija).

Uloga stručnjaka je ključna i nezamjenjiva jer djeca ne mogu samostalno prijeći na razinu razumijevanja. Odgojitelj djeluje kao medijski moderator, koristeći metodički pristup (aktivnosti prije i nakon projekcije) za poticanje kritičkog mišljenja, verbalizacije i emocionalne pismenosti. Taj metodički okvir zahtijeva striktnu kontrolu sadržaja: film mora biti etički i estetski utemeljen, prilagođen dobi (trajanju i tempu) i oslobođen nasilja te prejakih vizualnih/zvučnih podražaja koji bi mogli izazvati anksioznost.

Recepcija filmskih sadržaja snažno ovisi o žanru. Animacija (posebno stop-motion) potiče maštu i omogućuje obradu emocija u sigurnom, distanciranom okruženju jer vizualni karakter pruža emocionalnu sigurnost. S druge strane, igrani film pruža mogućnost za modeliranje ponašanja i socijalno učenje, ali nosi veći rizik zbunjivanja stvarnosti i fikcije. Dokumentarni film pomaže u razvijanju spoznaje, radoznalosti, a pomaže u uspostavljanju kontakta sa zbiljom. Važnost eksperimentalnog filma u ranoj dobi djece potiče estetsku osjetljivost fokusirajući se na boju, ritam i pokret, a ne na klasičan narativ.

Na kraju možemo zaključiti da filmska pismenost nije samo analiza, već ona uključuje i aktivno stvaralaštvo (npr., stop-animacija, izrada knjiga snimanja, dramatizacija), čime se razvijaju digitalne vještine, vizualna percepcija, kreativnost i razumijevanje filmskog jezika (kadar, montaža, zvuk) iznutra. Ključno je da se film, kroz sustavno i metodički oblikovano filmsko obrazovanje, transformira iz puke zabave u moćan pedagoški alat za cjelovit kognitivni, socio-emocionalni i kulturni razvoj djeteta. Cilj je odgojiti odgovornog, kritičkog i kreativnog (su)dionika medijskog okruženja, čime filmska kultura postaje dio šire kulturne komunikacije.

Literatura

1. Bazalgette, C. (2010). *Teaching Media in Primary Schools*. Sage Publications: London, 2010. 134 pp: 978-1-84920-575-7.
2. Buckingham, D. (2003). *Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture*, Polity Press. <https://www.digitalau.com>
3. Cordes, C., Miller, E. (2000). *Fool's gold: A critical look at computers and childhood*. Alliance for Childhood. <https://www.static1.squarespace.com>
4. Hobbs, R. (2011). *Digital and media literacy: Connecting culture and classroom*. Corwin.
5. McLeod, S. (2005). *Jarome Bruner Theory of Cognitive Development*, Simply Psychology. <https://simplypsychology.org/>
6. Ministarstvo znanosti i obrazovanja i sporta. (2015). *Kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Ministarstvo znanosti i obrazovanja i sporta. <https://www.mzom.gov.hr>
7. Narodne novine, *Pravilnik o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima*, NN br. 146/2022.
8. Narodne novine. (2024). *Zakon o audiovizualnim djelatnostima*, NN 35/2024.
9. Piaget, J., Inhelder, B. (2000). *The Psychology of The Child*, Basic Books. A Member of The Perseus Books Group. <https://www.alohabdonline.com>
10. Potter, W. J. (2016). *Media literacy* (8th ed.). SAGE Publications. <https://pdfcoffee.com>
11. Wilson, B. J. (2008). *Media and children's development*. Wiley-Blackwell.
12. *Zakon o elektroničkim medijima*, <https://www.zakon.hr/u/196/zakon-o-elektronickim-medijima>
13. Medijska pismenost: <https://medijskapismenost.hr/>
14. Filmska pismenost: <https://filmskapismenost.hr/>

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....